

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

DR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

LUTY 2023

FILIPINY WZMACNIAJĄ SOJUSZ Z USA

Jednym z najważniejszych wydarzeń lutego była wizyta amerykańskiego sekretarza obrony na Filipinach, podczas której podjęto szereg strategicznych decyzji, świadczących o wzmocnieniu współpracy z zakresu bezpieczeństwa. Minęła również kolejna rocznica zamachu stanu w Birmie, która została upamiętniona „cichymi protestami” w całym kraju. Ponadto premier Hun Sen spotkał się z przewodniczącym Xi Jinpingiem w Pekinie, aby uzyskać deklarację poparcia ze strony Chin przed tegorocznymi wyborami Kambodży. Jednym ze skutków wizyty była decyzja Hun Sena o zamknięciu kolejnej stacji radiowej w kraju, co świadczy o walce z niezależnymi mediami i umocnieniu się rządów autorytarnych.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

1 lutego: w Birmie zorganizowano serię „cichych protestów” w drugą rocznicę zamachu stanu. W głównych birmańskich miastach odbyły się ciche protesty upamiętniające rocznicę wojskowego zamachu stanu, do której doszło pierwszego lutego 2021 r. W ramach sprzeciwu wobec rządu junty użytkownicy mediów społecznościowych opublikowali zdjęcia pustych ulic. Z kolei w Bangkoku i Manili setki aktywistów zorganizowało protesty przed birmańskimi placówkami dyplomatycznymi, sprzeciwiając się polityce wojskowych władz w Birmie. Według danych ONZ w wyniku zamachu stanu przesiedlonych zostało 1,2 mln ludzi a 70 tys. opuściło kraj. Ponadto junta została oskarżona o popełnienie zbrodni wojennych oraz zbrodni przeciwko ludzkości.

3 lutego: birmańska junta wprowadziła stan wojenny na obszarach, gdzie aktywne są zbrojne ugrupowania opozycyjne. Generał Min Aung Hlaing podjął decyzję o wprowadzeniu stanu wojennego w 37 miastach z ośmiu prowincji w całym kraju, aby spacyfikować wszelkie przejawy oporu wobec wojskowego rządu. Będzie się to wiązało ze zwiększoną aktywnością militarną oraz koniecznością przestrzegania przez obywateli Birmy godziny policyjnej. Oprócz tego większość spraw kryminalnych będzie rozstrzyganych przez sądy wojskowe bez możliwości odwołania się od wyroku. Według ostatnich danych od czasu zamachu stanu zginęło ponad 2900 cywilów, a 17600 osób zostało aresztowanych.

3 lutego: Indonezja zorganizowała pierwsze spotkanie ministerialne ASEAN w ramach tegorocznej prezydencji. W spotkaniu ministrów spraw zagranicznych poruszono przede wszystkim temat sytuacji w Birmie. Przedstawiciele poszczególnych państw członkowskich ASEAN wyrazili swoje mieszane odczucia w związku z propozycją Indonezji, aby wysłać do Birmy generała, który mógłby nawiązać lepsze stosunki z juntą i przedstawić idnonezyjskie doświadczenia dotyczące transformacji demokratycznej. Takie rozwiązanie mogłoby jednak zostać odebrane jako pewnego rodzaju wyraz poparcia dla wojskowego rządu Birmy, który przejął władzę w kraju w wyniku zamachu stanu. Prezydent Joko Widodo stwierdził, że propozycja została przedstawiona w oparciu o doświadczenia Indonezji z czasów rządów prezydenta Suharto.

5 lutego: były prezydent Wietnamu po raz kolejny odniósł się do powodów swojej rezygnacji. Podczas ceremonii przekazania władzy w kraju wiceprezydent Vo Thi Anh Xuan, która będzie sprawować funkcję pełniącą obowiązki prezydenta, Nguyen Xuan Phuc podkreślił w swoim przemówieniu, że jego rezygnacja była podyktowana pogwałceniami prawa popełnionymi przez jego podwładnych, kiedy sprawował stanowisko premiera Wietnamu w latach 2016-2021. Dodał przy tym, iż żaden z członków jego rodziny nie był zaangażowany ani nie uzyskał korzyści finansowych w związku z aferą korupcyjną wokół testów na obecność COVID-19 z udziałem przedsiębiorstwa Viet A Technology JSC. Powyższe stanowisko zostało potwierdzone przez komisję śledczą Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Wietnamu.

6 lutego: gospodarka Indonezji wróciła na ścieżkę wzrostu sprzed pandemii koronawirusa. Indonezyjskie PKB wzrosło w 2022 r. o 5,31%, a co za tym idzie zanotowany najwyższy wzrost od dziewięciu lat. Dla porównania w 2021 r. odnotowano wzrost PKB na poziomie 3,69%. Warto również zwrócić uwagę, że roczna konsumpcja gospodarstw domowych, która stanowi ponad połowę PKB Indonezji, wzrosła o 4,93% rok do roku, w porównaniu z 2,02% w 2021 r.

8 lutego: statek brytyjskiej marynarki wojennej złożył wizytę portową w Wietnamie. Jednostka HMS Spey pod dowództwem Michaela Proudmana zawinęła do portu w Ho Chi Minh. Jest to czwarta wizyta zrealizowana przez brytyjską marynarkę wojenną w Wietnamie w ciągu pięciu lat. Statek HMS Spey jest w trakcie 5-letniej misji w regionie Indo-Pacyfiku, podczas której realizuje patrole zorientowane między innymi na przeciwdziałaniu nielegalnym połowom.

9 lutego: premier Wietnamu złożył swoją pierwszą oficjalną wizytę w Singapurze od czasu objęcia stanowiska w 2021 r. W trakcie trzydniowej wizyty w Singapurze Pham Minh Chinh spotkał się między innymi ze swoim odpowiednikiem Lee Hsien Loongiem, a także podpisał cztery nowe porozumienia. Pierwsze z nich dotyczy partnerstwa ekonomicznego w obszarze

technologii cyfrowych oraz źródeł odnawialnej energii (Green-Digital Economic Partnership). Dzięki niemu utworzono daleko idące ramy współpracy oparte na czterech protokołach ustaleń podpisanych między państwami w 2022 r., dotyczących energetyki, zrównoważonego rozwoju, infrastruktury, technologii cyfrowych i innowacji oraz łączności. Kolejny dokument dotyczy planu współpracy gospodarczej i handlowej na szczeblu ministerialnym. Ma ona obejmować implementację ułatwień z zakresu gospodarki cyfrowej jak na przykład elektroniczne wystawianie faktur czy handel elektroniczny. Ostatnie dwa porozumienia dotyczą kwestii związanych z obszarami morskimi oraz funkcjonowaniem portów, a także odnowiono na kolejne pięć lat protokół o współpracy młodzieży, który został podpisany w 2017 r. W ramach wizyty przedstawiciele obu państw wzięli udział w obchodach 50. rocznicy stosunków dyplomatycznych oraz 10. rocznicy partnerstwa strategicznego.

9 lutego: Filipiny i Japonia podpisały siedem umów bilateralnych. W trakcie pierwszej oficjalnej wizyty Ferdinanda Marcosa Jr. na stanowisku prezydenta w Japonii, doszło do podpisania siedmiu porozumień w obszarach związanych z infrastrukturą, bezpieczeństwem oraz rolnictwem. Dzięki jednemu z nich japońskie siły samoobrony uzyskały większy dostęp do terytorium Filipin na czas realizacji ćwiczeń oraz misji zorientowanych na pomocy humanitarnej i przeciwdziałaniu skutkom katastrof naturalnych. Jest to pierwszy krok do rozszerzenia tego rodzaju współpracy o manewry wojskowe. Cztery kolejne dokumenty umożliwiają Filipinom dostęp do środków finansowych za pośrednictwem pożyczek dzięki specjalnym warunkom partnerstwa ekonomicznego (Special Terms for Economic Partnership, STEP). Będą one przeznaczone do rozwoju 150 km linii kolei podmiejskiej z północy na południe Manili (North-South commuter railway). Warunki pożyczek w ramach STEP są niezwykle korzystne, ponieważ ich oprocentowanie wynosi 0,1% i mogą być spłacane przez 40 lat. Ponadto podpisano protokoły odnośnie współpracy z zakresu rolnictwa oraz teleinformatyki. Liderzy obu państw zgodzili się na powołanie wspólnego komitetu ds. rolnictwa w celu zajęcia się możliwościami wymiany technologii i poszerzenia dostępu Filipin do japońskiego rynku. Drugi protokół ma się przyczynić do ułatwienia współpracy dotyczącej transformacji cyfrowej, w tym rozwoju sieci szerokopasmowego Internetu i zwiększenia liczby dostawców 5G.

10 lutego: premier Malezji złożył wizytę w Tajlandii. W trakcie spotkania Anwara Ibrahima z Prayuth Chan-ochą podjęto decyzję o zwiększeniu dwustronnej wymiany handlowej do 30 mld USD do 2025 r. Ponadto obie strony podpisały dwa protokoły ustaleń dotyczące wspólnego rozwoju nowych technologii źródeł energii odnawialnej, a także cyfryzacji gospodarki. Malezja zgodziła się również pełnić rolę mediatora w rozmowach pomiędzy muzułmańskimi separatystami z południa Tajlandii a tajskim rządem. Pierwsza

runda rozmów została zaplanowana na 21 lutego w Kuala Lumpur. Warto zwrócić uwagę na wypowiedź premiera Malezji podczas pobytu w Tajlandii, w której stwierdził, że Birma powinna zostać „wydzielona” z ASEAN, aby umożliwić zbudowanie silnego konsensusu w sprawie stanowczego podejścia wobec junty, która doprowadziła do destabilizacji państwa poprzez zamach stanu z lutego 2021 r.

10 lutego: Wietnam będzie eksportował energię elektryczną do Singapuru.

Na mocy umowy podpisanej ostatniego dnia wizyty premiera Pham Minh Chinha w Singapurze przez PetroVietnam Technical Services Corporation (PTSC) oraz Sembcorp Utilities, przedsiębiorstwa z obu państw zobowiązały się do zacieśnienia współpracy w ramach parku przemysłowego Wietnam-Singapur (Vietnam-Singapore Industrial Park, VSIP). Jeden ze wspólnych projektów ma polegać na eksporcie przez Wietnam 4000 MW energii elektrycznej, pochodzącej z morskich farm wiatrowych, do Singapuru. Transfer energii będzie możliwy po zbudowaniu sieci przesyłowej na dnie Morza Południowochińskiego.

11 lutego: premier Wietnamu złożył oficjalną wizytę w Brunei.

Podczas spotkania Pham Minh Chinh z sułtanem Hassanalem Bolkiahem, przedstawiciele obu państw zobowiązali się do zwiększenia i zdywersyfikowania dwustronnej wymiany handlowej, która w ubiegłym roku wzrosła o 134% i osiągnęła wartość 725,8 mln USD. Premier Pham Minh Chinh zaapelował o stworzenie korzystnych warunków dla wietnamskich eksporterów, szczególnie w przypadku takich towarów jak ryż oraz produkty halal. Zadeklarował jednocześnie udzielenia wsparcia przedsiębiorcom z Brunei, zainteresowanym inwestycjami w Wietnamie. Obie strony zobowiązały się również do zacieśnienia współpracy w takich obszarach jak bezpieczeństwo i działania morskie, w tym utrzymania skuteczności gorącej linii służącej do wspierania działań związanych z rybołówstwem i wymianą informacji na temat egzekwowania prawa na morzu. Dodatkowo przewidziano wzmocnienie współpracy w zakresie edukacji, turystyki i łączności, a także zwiększenie częstotliwości bezpośrednich lotów komercyjnych.

12 lutego: premier Kambodży kazał zamknąć jedno z ostatnich niezależnych mediów w kraju.

Hun Sen podjął decyzję o wycofaniu licencji na funkcjonowanie dla rozgłośni radiowej Voice of Democracy (VOD), słynącej z krytyki działań premiera Kambodży oraz jego rządu. Wszystko wskazuje na to, że reakcja szafa rządu jest odpowiedzią na reportaż VOD poświęcony najstarszemu synowi Hun Sena – Hunowi Manetowi, który najprawdopodobniej przejmie władzę w kraju po swoim ojcu.

13 lutego: jednostka japońskiej straży przybrzeżnej złożyła wizytę portową w Wietnamie. Statek japońskiej straży przybrzeżnej Settsu zrealizował sześciodniową wizytę w porcie Tien Sa w Da Nang, podczas której

przeprowadzono ćwiczenia z zakresu misji ratunkowych i poszukiwawczych z udziałem wietnamskiej straży przybrzeżnej. Kapitan jednostki - Niwa Satoshi, podkreślił, iż wybór Wietnamu jako pierwszego celu przyjacielskiej wizyty zrealizowanej przez statek Settsu po pandemii koronawirusa świadczy o tym, jak duże znaczenie ma dla Japonii wzmacnianie relacji z wietnamską strażą przybrzeżną.

13 lutego: Tajlandia i Korea Południowa będą współpracować nad projektem budowy platformy umożliwiającej start lotów kosmicznych.

Koreańskie ministerstwo nauki i technologii telekomunikacyjnych podpisało z tajską agencją rozwoju geoinformacji i technologii kosmicznych umowę dotyczącą współpracy z zakresu przeprowadzenia studium wykonalności dla budowy w Tajlandii platformy umożliwiającej start lotów kosmicznych. Jest to efekt rozmów dwustronnych z listopada ubiegłego roku, poświęconych zacieśnieniu współpracy w sektorze technologii kosmicznych. Korea Południowa współpracowała już wcześniej z Tajlandią nad projektami kosmicznymi, takimi jak THEOS-2 (Thailand Earth Observation System-2).

14 lutego: podczas wizyty premiera Kambodży w Laosie podpisano szereg ważnych dokumentów.

W ramach spotkania Hun Sena z Sonexay'em Siphandonem doszło do podpisania traktatu dotyczącego wyznaczenia granic lądowych między państwami, a także planu działania w ramach kompleksowego i długoterminowego partnerstwa strategicznego na lata 2023-2027. Premierzy obu państw zobowiązali się do zacieśnienia współpracy z zakresu zwalczania przestępstw transgranicznych poprzez wymianę informacji pomiędzy odpowiednimi agencjami. Ponadto Hun Sen wyraził pełne poparcie Kambodży dla prezydencji Laosu w ASEAN w przyszłym roku.

14 lutego: aktywiści z Tajlandii zamierzają pozwać rząd za wykorzystywanie przeciwko nim oprogramowania szpiegowskiego Pegasus.

Prawnicza organizacja non-profit iLaw poinformowała o przygotowaniach pozwu przeciwko rządowi Tajlandii w związku z podejrzeniem użycia oprogramowania szpiegowskiego Pegasus izraelskiej firmy NSO Group do włamania się do telefonów komórkowych co najmniej 30 aktywistów i prawników w latach 2020-2021.

15 lutego: prezydent Niemiec pierwszy raz w historii złożył wizytę w Kambodży.

Podczas spotkania z Hun Senem, prezydent Frank-Walter Steinmeier podkreślił zainteresowanie Niemiec zacieśnieniem współpracy z Kambodżą mimo pewnych różnic dotyczących kwestii politycznych między państwami. Niemcy są największym partnerem handlowym Kambodży spośród państw członkowskich Unii Europejskiej. Niemiecki prezydent docenił jednocześnie postawę Kambodży na forum ONZ w sprawie rezolucji dotyczącej potępienia rosyjskiej agresji na Ukrainę, a także zaoferował wsparcie

technologiczne w walce ze zmianami klimatycznymi poprzez rozwój źródeł energii odnawialnej.

15 lutego: statek brytyjskiej marynarki wojenny złożył wizytę portową w Kambodży. Jednostka HMS Spey (P234) zacumowała w porcie w prowincji Preah Sihanouk, a celem wizyty było zacieśnienie współpracy pomiędzy marynarkami wojennymi obu państw. Jest to jeden z przykładów dążenia Kambodży w kierunku prowadzenia zdywersyfikowanej polityki zagranicznej oraz wzmocnienia współpracy w obszarze bezpieczeństwa z różnymi państwami. Rząd Kambodży może jednocześnie wykorzystać tego rodzaju wizyty do dostarczenia społeczności międzynarodowej dowodów na to, że chińscy żołnierze nie mają dostępu do kambodżańskich obiektów wojskowych.

17 lutego: Kambodża i Japonia zacieśniają współpracę z zakresu bezpieczeństwa. Kambodżańska armia podpisała z japońskimi siłami samoobrony protokół ustaleń dotyczący współpracy wojskowej. Jest to kolejny krok w kierunku wzmocnienia współpracy dwustronnej, po tym jak w ubiegłym roku oba państwa podniosły rangę stosunków bilateralnych do kompleksowego strategicznego partnerstwa.

17 lutego: prezydent Niemiec złożył oficjalną wizytę w Malezji. W ramach swojej trzydniowej wizyty prezydent Frank-Walter Steinmeier spotkał się z premierem Anwarem Ibrahimem, który zapowiedział chęć zwiększenia przez Petronas eksportu gazu LNG do Niemiec. Szef malezyjskiego rządu wyraził również zainteresowanie wzmocnieniem współpracy dwustronnej we wszystkich możliwych obszarach, ale zwrócił jednocześnie uwagę na swoje obawy w związku z rosnącymi nastrojami islamofobicznymi w Europie. Przedstawiciele obu państw poruszyli także temat konfliktu pomiędzy Rosją i Ukrainą oraz jego skutków dla regionu Azji Południowo-Wschodniej.

18 lutego: premier Kambodży spotkał się z sekretarzem generalnym Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW). Hun Sen, który oprócz tego, że jest premierem pełni również funkcję przewodniczącego Kambodżańskiej Partii Ludowej, spotkał się w Hanoi z Nguyen Phu Trongiem. Liderzy obu ugrupowań politycznych wymienili się informacjami dotyczącymi działalności politycznej, a także zobowiązali się do zacieśnienia współpracy partyjnej jak i pomiędzy państwami, szczególnie w obszarach związanych z bezpieczeństwem, gospodarką, kulturą, edukacją oraz technologią. Hun Sen spotkał się również z premierem Pham Minh Chinhem. W ramach wizyty w Wietnamie doszło także do spotkania ministrów obrony obu państw, którzy wzięli udział w ceremonii podpisania planu współpracy dwustronnej na 2023 r., a także protokołu ustaleń dotyczącego współpracy wojskowej.

18 lutego: Wietnam i Tajlandia zamierzają zacieśnić współpracę z zakresu zwalczania nielegalnych połowów. Oba państwa podpiszą podczas 7. spotkania dwustronnej grupy roboczej ds. nielegalnych połowów w marcu bieżącego roku protokół ustaleń z zakresu wymiany informacjami w celu zwalczania nielegalnych połowów. Regulacje zawarte w dokumencie będą obowiązywały przez okres pięciu lat.

18 lutego: filipińska marynarka wojenna zakończyła szkolenie z obsługi pocisków BrahMos w Indiach. 21 osób z personelu filipińskiej marynarki wojennej przeszło w dniach 23 stycznia – 11 lutego 2023 r. szkolenie z zakresu obsługi naziemnego systemu pocisków przeciw okrętowym BrahMos, które wkrótce zostaną dostarczone na Filipiny na mocy umowy podpisanej z Indiami w 2022 r.

22 lutego: filipiński senat ratyfikował Regionalne Kompleksowe Partnerstwo Gospodarcze (RCEP). Największa umowa o wolnym handlu na świecie, która oprócz dziesięciu państw ASEAN zrzesza również Chiny, Japonię, Koreę Południową, Australię i Nową Zelandię, weszła w życie z początkiem 2021 r. Została ratyfikowana przez prezydenta Rodrigo Duterte we wrześniu 2021 r., ale do zakończenia procesu ratyfikacji była wymagana zgoda 2/3 senatu. Spośród 24 senatorów za ratyfikacją zagłosowało 20 z nich, podczas gdy jedna osoba zagłosowała przeciwko, jedna osoba się wstrzymała, a dwóch pozostałych senatorów nie oddało głosów. Mimo tego, że obecny prezydent Ferdinand Marcos Jr. wyraził swoje poparcie dla RCEP, jego siostra – senator Imee Marcos, wstrzymała się od głosowania, natomiast senator Risa Hontiveros zagłosowała przeciwko ratyfikacji. Powodem takiej, a nie innej decyzji były obawy związane ze zwiększoną rywalizacją rynkową, na której mogą ucierpieć filipińscy rolnicy, pozostający jedną z najbardziej nieszczęśliwych grup społecznych w kraju.

22 lutego: Filipiny rozmawiają z Australią na temat wspólnych patroli morskich na Morzu Południowochińskim. Minister obrony Carlito Galvez Jr. rozmawiał z wicepremierem Australii i jednocześnie ministrem obrony Richardem Marlesem, na temat zacieśnienia współpracy z zakresu bezpieczeństwa, obejmującej wspólne ćwiczenia oraz patrole morskie. Na chwilę obecną dwustronna współpraca wojskowa opiera się przede wszystkim na ćwiczeniach wojsk lądowych, natomiast oba państwa będą dążyć w kierunku rozszerzenia wspólnych działań na marynarkę wojenną. Przedstawiciel Australii podkreślił kluczowe znaczenie Morza Południowochińskiego dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa, albowiem przez ten akwen przebiegają kluczowe szlaki handlowe. Australijski rząd wyraził również swoje zaniepokojenie chińską aktywnością w tym regionie zagrażającą wolności i swobodzie żeglugi.

23 lutego: Unia Europejska chce zwiększyć współpracę z Wietnamem. Przewodniczący komisji spraw zagranicznych Parlamentu Europejskiego David

Mcallister poinformował podczas swojej dwudniowej wizyty w Hanoi o planach zacieśnienia współpracy Unii Europejskiej z Wietnamem z zakresu bezpieczeństwa morskiego, cyberbezpieczeństwa oraz zarządzania kryzysowego. Na szczególną uwagę zasługuje obszar bezpieczeństwa morskiego, albowiem Unia Europejska przeprowadzi w 2023 r. kolejną ewaluację Wietnamu, na podstawie której będzie możliwe wycofanie tzw. „żółtej kartki”, która została nałożona w 2017 r. w związku z prowadzeniem przez wietnamskich rybaków połowów na wodach innych państw, co jest klasyfikowane jako prowadzenie nielegalnych, niezgłoszonych i nieuregulowanych połowów.

24 lutego: prezydent Filipin zidentyfikował bezpieczeństwo zewnętrzne jako główny priorytet sił zbrojnych. W przemówieniu przed filipińskimi żołnierzami w prowincji Cebu, Ferdinand Marcos Jr. stwierdził, że priorytety sił zbrojnych zmieniły się z ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego na zabezpieczenie bezpieczeństwa zewnętrznego, zwłaszcza w kontekście obrony suwerenności kraju na Morzu Południowochińskim oraz zapewnienia bezpieczeństwa w dobie eskalacji rywalizacji pomiędzy Chinami i Stanami Zjednoczonymi w regionie.

24 lutego: firma z Korei Południowej wygrała przetarg na dostarczenie lekkich myśliwców do Malezji. Przedsiębiorstwo Korea Aerospace Industries wygrało przetarg o wartości 920 mln USD na dostarczenie 18 samolotów treningowych/lekkich myśliwców FA-50 (48 takich maszyn zakupiła w ostatnim czasie Polska). Pierwsze maszyny mają trafić do Malezji w 2026 r. Malezyjski rząd informował wcześniej o planach zakupu 36 tego rodzaju samolotów, a co za tym idzie będą kontynuowane poszukiwania dostawcy pozostałych 18 samolotów. Nowe maszyny mają zastąpić samoloty Hawk produkowane przez koncern BAE Systems oraz wycofane z użytku MiG-29.

27 lutego: nowym prezydentem Wietnamu najprawdopodobniej zostanie Vo Van Thuong. Wszystko wskazuje na to, że na nadzwyczajnym posiedzeniu Zgromadzenia Narodowego Wietnamu, które odbędzie się na początku marca, na stanowisko prezydenta zostanie wybrany najmłodszy członek Biura Politycznego Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW) - Vo Van Thuong. Potencjalny kandydat jest blisko związany z sekretarzem generalnym KPW Nguyen Phu Trongiem, a także był głównym architektem kampanii antykorupcyjnej w Wietnamie, która w dużym stopniu przyczyniła się do decyzji o rezygnacji z prezydentury przez Nguyen Xuan Phuca.

KOMENTARZ

Na początku lutego Indonezja zorganizowała pierwsze spotkanie rady koordynacyjnej ASEAN na szczeblu ministerialnym w ramach swojego przewodnictwa w stowarzyszeniu w 2023 r. Wydarzenie zostało zdominowane przez sytuację w Birmie, albowiem pierwszego lutego minęła kolejna rocznica wojskowego zamachu stanu z 2021 r. Jaką pozycję przyjęła Indonezja w sprawie Birmy, której przedstawiciel Wunna Maung Lwin został wykluczony z udziału w spotkaniu?

Minister spraw zagranicznych Indonezji Retno Marsudi podkreśliła, że warunkami koniecznymi do rozpoczęcia rozmów z juntą jest zaprzestanie stosowania przez wojskowy rząd przemocy oraz umożliwienie nieskrępowanej dystrybucji pomocy humanitarnej. Niemniej jednak birmański rząd wciąż nie jest skłonny do wdrażania pięciopunktowego konsensusu opracowanego przez ASEAN w kwietniu 2021 r. Co więcej na kilka dni przed spotkaniem w Dżakarcie, generał Min Aung Hlaing ogłosił przedłużenie stanu wyjątkowego w kraju o kolejne sześć miesięcy, a co za tym idzie perspektywa organizacji wyborów znowu się oddaliła, albowiem nie mogą być przeprowadzone w trakcie obowiązywania stanu wyjątkowego.

We wspólnym oświadczeniu wydanym po spotkaniu nie uwzględniono żadnych konkretnych lub nowych działań, mających na celu zmianę obecnej sytuacji w Birmie. Od początku roku Indonezja przedstawiła jednak kilka nowych inicjatyw. Minister Retno Marsudi zapowiedziała otwarcie biura dla specjalnego wysłannika ASEAN do spraw związanych z Birmą, które ma odpowiadać za koordynację działań stowarzyszenia niezależnie od rotacyjnej prezydencji poszczególnych państw członkowskich w ASEAN. Ponadto prezydent Joko Widodo zaproponował wysłanie indonezyjskiego generała na wysokim szczeblu do Naypidaw, aby podzielił się doświadczeniami Indonezji z zakresu demokratycznej transformacji państwa z czasów rządów prezydenta Suharto. Niemniej jednak w oświadczeniu nie pojawiły się jakiegokolwiek nawiązania do obu wyżej wymienionych inicjatyw.

Podczas spotkania w Dżakarcie nie przedstawiono również ustaleń z rozmów w Tajlandii, które odbyły się w grudniu ubiegłego roku z udziałem przedstawicieli birmańskiej junty oraz części państw członkowskich ASEAN (obecni byli wysłannicy Laosu, Kambodży i Wietnamu). Tego rodzaju przedsięwzięcia z pewnością przyczynią się do pogłębienia podziałów wewnątrz ASEAN co do sposobu w jaki stowarzyszenie powinno się zachowywać wobec birmańskiej junty. Zarysowano jednocześnie wyraźniejszy podział na lądowe i morskie

państw członkowskie ASEAN. Warto przy tym zaznaczyć, że państwa morskie preferują zaostrzenie działań wobec Birmy, czego najlepszym przykładem jest Malezja. Podczas wizyty premiera Anwara Ibrahima w Tajlandii, do której również doszło w lutym bieżącego roku, szef malezyjskiego rządu zasugerował zawieszenie członkostwa Birmy w ASEAN. Minister spraw zagranicznych Malezji próbował później złagodzić stanowisko premiera, tłumacząc, że miał na myśli, aby sprawy dotyczące Birmy nie odwracały całkowicie uwagi stowarzyszenia od dążenia do ściślejszej współpracy na rzecz budowania regionalnej społeczności. Nie zmienia to jednak faktu, że Malezja od czasu zamachu stanu jest zwolennikiem stanowczej postawy wobec przemocy stosowanej przez juntę.

Biorąc pod uwagę dotychczasowy brak postępów w próbach ustabilizowania sytuacji wewnętrznej w Birmie, Indonezja stoi przed trudnym zadaniem, polegającym na opracowaniu planu wdrożenia pięciopunktowego konsensusu, który będzie się składał z wytycznych podlegających wymiernej ocenie, a także z góry narzuconych ram czasowych. Oprócz tego rząd w Dżakarcie powinien zadbać o stworzenie platformy ułatwiającej podejmowanie kolektywnych decyzji, na podstawie których będzie możliwe stworzenie zjednoczonego frontu w przypadku reakcji na kolejne destabilizujące działania birmańskiej junty.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

1 lutego: władze lokalne wschodniej prowincji Samar na Filipinach chcą wszczęcia śledztwa w sprawie chińskiego statku, którego załoga została uratowana przez straż przybrzeżną. Gubernator Ben Ewardone wezwał do rozpoczęcia postępowania dotyczącego wpłynięcia chińskiego statku na wody w pobliżu miasta Guiuan. Pod koniec stycznia filipińska straż przybrzeżna uratowała siedmiu członków załogi tego statku, który uległ uszkodzeniu. Chińska ambasada podziękowała Filipinom za udzielenie pomocy, ale sytuacja stała się przedmiotem niepokoju ze strony ludności lokalnej dotyczącej aktywności chińskich statków w regionie.

4 lutego: Indonezja zapowiedziała wznowienie negocjacji nad kodeksem postępowania na Morzu Południowochińskim w marcu bieżącego roku. W ramach serii spotkań ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich ASEAN, szefowa indonezyjskiej dyplomacji Retno Marsudi zapowiedziała kolejną rundę negocjacyjną w sprawie kodeksu postępowania. Indonezja zamierza w ramach prezydencji w ASEAN w 2023 r. zorganizować większą ilość spotkań poświęconych kodeksowi, aby przyspieszyć opracowanie gotowego dokumentu.

5 lutego: chińskie statki monitorowały ruch filipińskiej marynarki wojennej. Rzecznik filipińskiej straży przybrzeżnej Armand Balilo poinformował, że jednostka marynarki wojennej BRP Andres Bonifacio realizująca patrol w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin była śledzona przez dwa statki chińskiej straży przybrzeżnej oraz dwie jednostki milicji morskiej.

6 lutego: filipińska straż przybrzeżna zwiększyła swoją obecność na Morzu Południowochińskim. Dowódca filipińskiej straży przybrzeżnej poinformował o zwiększeniu liczby patroli morskich i powietrznych, aby zwiększyć poczucie bezpieczeństwa rybaków, prowadzących połowy na Morzu Południowochińskim w obliczu wzrostu aktywności chińskiej floty.

10 lutego: premier Kambodży złożył trzydniową wizytę w Chinach. Podczas wizyty w Pekinie Hun Sen spotkał się z przewodniczącym Xi Jinpingiem oraz premierem Li Keqiangiem. Doszło również do podpisania 12 porozumień dwustronnych, na mocy których strona chińska zgodziła się między innymi wesprzeć budowę szkół w prowincji Kratie, wzmocnić wymianę handlową w ramach funkcjonującej od początku 2022 r. umowy o wolnym handlu, przeznaczyć 4,4 mln USD na program rozbijania pól minowych w Kambodży, a także 44 mln USD na wsparcie rozwoju kambodżańskiej infrastruktury kolejowej oraz budowę zbiornika wody w prowincji Kampong Thom. Ponadto liderzy obu państw zobowiązali się do promocji i budowy „wspólnoty wspólnego przeznaczenia” w sześciu priorytetowych obszarach związanych z polityką i dyplomacją, produkcją oraz przemysłem tekstylnym, rolnictwem, energetyką, bezpieczeństwem, służbą ochrony zdrowia i wymianą międzyludzką.

13 lutego: filipińska straż przybrzeżna oskarżyła stronę chińską o użycie wojskowego lasera wobec jednej ze swoich jednostek. Zgodnie z doniesieniami strony filipińskiej, statek chińskiej straży przybrzeżnej o numerze 5202 dwukrotnie użył lasera wobec jednostki BRP Malapascua, wspierającej misję zaopatrzeniową filipińskiej marynarki wojennej w pobliżu płycizny Second Thomas na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Oprócz tego chiński statek wykonał serię niebezpiecznych manewrów w pobliżu filipińskiej jednostki, nadając jednocześnie komunikaty radiowe, według których statek straży przybrzeżnej Filipin miał się znajdować w obszarze będącym pod jurysdykcją ChRL. Płycizna Second Thomas znajduje się w odległości 194 km od prowincji Palwan w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin.

13 lutego: Chiny i Indonezja zgodziły się na zwiększenie kosztów budowy linii szybkiej kolei o dodatkowe 1,2 mld USD. Chińsko-indonezyjskie konsorcjum odpowiedzialne za budowę linii szybkiej kolei o długości 142 km, łączącej Dżakartę z Bandung poinformowało, iż koszt realizacji projektu będzie większy o 1,2 mld USD. Według wcześniejszych prognoz koszty miały być większe o 2 mld USD. Dodatkowe koszty będą pokryte z pożyczki zaciągniętej w chińskim

banku China Development Bank, ale ostateczne warunki nie zostały jeszcze ustalone. Zgodnie z najnowszymi prognozami pierwsza linia szybkiej kolei w Indonezji powinna zostać ukończona w czerwcu bieżącego roku.

14 lutego: Filipiny złożyły protest w sprawie interwencji chińskiej straży przybrzeżnej wobec filipińskiej jednostki BRP Malapascua. Ministerstwo spraw zagranicznych Filipin złożyło protest do Pekinu w sprawie użycia lasera oraz wykonywania niebezpiecznych manewrów przez chińską straż przybrzeżną w pobliżu statku BRP Malapascua, wspierającego misję zaopatrzeniową filipińskiej marynarki wojennej w okolicach płycizny Second Thomas. Podkreślono, iż „akty agresji” ze strony Chin są niepokojące i rozczarowujące, biorąc pod uwagę fakt, że doszło do nich wkrótce po wizycie prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. w Chinach z początku stycznia bieżącego roku, podczas której przewodniczący Xi Jinping zapewnił stronę filipińską, iż wszelkie kwestie związane ze sporami morskimi będą rozwiązywane poprzez dyplomację i dialog. Ministerstwo spraw zagranicznych ChRL z kolei wezwało Filipiny do zaprzestania podobnych działań na Morzu Południowochińskim, argumentując jednocześnie, że reakcja chińskiego personelu była profesjonalna i wstrzemięźliwa.

14 lutego: prezydent Filipin wezwał chińskiego ambasadora w sprawie incydentu na Morzu Południowochińskim. Ferdinand Marcos Jr. wezwał Huang Xiliana, aby wyrazić swoje poważne obawy w związku z rosnącą częstotliwością i intensywnością chińskich działań wobec filipińskiej straży przybrzeżnej oraz rybaków, czego przykładem był ostatni incydent z użyciem przez chińską straż przybrzeżną lasera wobec jednostki BRP Malapascua. Wezwanie ambasadora przez głowę państwa jest jedną z najpoważniejszych form wyrażenia protestu dyplomatycznego. Warto również zaznaczyć, że poprzedni prezydent Filipin Rodrigo Duterte nie zdecydował się na taki krok ani razu w ciągu swojej sześcioletniej kadencji. Co prawda jest to trzecie wezwanie chińskiego ambasadora na Filipinach od kwietnia 2021 r., ale w poprzednich przypadkach musiał się stawić do ministerstwa spraw zagranicznych.

17 lutego: Chiny chcą ustanowić kolejną bezpośrednią linię komunikacyjną z Filipinami. Chiński ambasador na Filipinach Huang Xilian poinformował o planach Pekinu, dotyczących założenia nowej linii komunikacyjnej pomiędzy ministerstwami obrony lub marynarkami wojennymi oprócz tej, która powstała pomiędzy ministerstwami spraw zagranicznych w wyniku styczniowej wizyty prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. w Chinach. Zdaniem ambasadora rozwój kanałów komunikacyjnych jest niezbędny do właściwego zarządzania napięciami w relacjach dwustronnych. Zaprzeczył jednak, aby w ostatnim incydencie z udziałem filipińskiej jednostki BRP Malapascua, strona chińska użyła wojskowego lasera.

19 lutego: chińskie siły powietrzne przeprowadziły ćwiczenia nad Morzem Południowochińskim. Bombowce H-6K razem z myśliwcami oraz samolotem wczesnego ostrzegania przeprowadziły siedmiogodzinne ćwiczenia nad spornymi obszarami Morza Południowochińskiego, podczas których pokonały dystans ponad 5 tys. km. Samoloty H-6K są bombowcami strategicznymi, zaprojektowanymi do przeprowadzania ataków dalekiego zasięgu i są w stanie przenosić broń nuklearną na swoim pokładzie. Możliwości bojowe bombowca świadczą, iż może on zostać wykorzystany do ataku na grupy bojowe amerykańskich lotniskowców w regionie Indo-Pacyfiku. Zgodnie z doniesieniami ostatnie ćwiczenia miały na celu przetestowanie koordynacji działań pomiędzy bombowcami, myśliwcami oraz samolotami wczesnego ostrzegania. Z kolei chińskie bazy wojskowe na sztucznych wyspach na Morzu Południowochińskim mogą oferować wsparcie w przypadku misji bojowych realizowanych na tym obszarze. Warto zaznaczyć, że dystans przebyty w trakcie treningu przez samoloty świadczy o tym, że w zasięgu bombowców znajduje się amerykańska wyspa Guam. Natomiast w przypadku wyposażenia samolotów w broń dalekiego zasięgu będą w stanie zaatakować cele na Hawajach.

20 lutego: minister spraw zagranicznych Singapuru spotkał się ze swoim chińskim odpowiednikiem w Pekinie. Vivian Balakrishnan spotkał się z Qing Gangiem, z którym omówił dalsze kierunki współpracy dwustronnej. Duży nacisk został położony na wznowienie współpracy ekonomicznej po okresie pandemii koronawirusa, włącznie z przywróceniem komercyjnego ruchu lotniczego do poziomu sprzed pandemii. Szef chińskiej dyplomacji zapewnił, że Chiny popierają wiodącą rolę ASEAN w regionie, a co za tym idzie będą dążyć do pogłębienia współpracy ze wszystkimi państwami Azji Południowo-Wschodniej. Co więcej Qin Gang podkreślił gotowość rządu w Pekinie do efektywnej implementacji Deklaracji o postępowaniu stron na Morzu Południowochińskim oraz aktywnego udziału w negocjacjach nad Kodeksem Postępowania.

22 lutego: nowy minister spraw zagranicznych ChRL złożył swoją pierwszą wizytę w Azji Południowo-Wschodniej. W ramach pierwszej wizyty w regionie, Qin Gang odwiedził Indonezję, gdzie spotkał się z minister spraw zagranicznych Retno Marsudi oraz prezydentem Joko Widodo. Szefowa indonezyjskiej dyplomacji w rozmowie ze swoim chińskim odpowiednikiem podkreśliła, że ASEAN nie powinno być pośrednikiem żadnego mocarstwa, a co za tym idzie Indonezja w ramach przewodnictwa w stowarzyszeniu w 2023 r. będzie dążyła do utrzymania pokoju i stabilności w regionie, a także rozwoju ekonomicznego. Ponadto minister Marsudi zaznaczyła, że Indonezja będzie dążyła do przyspieszenia negocjacji nad Kodeksem Postępowania na Morzu Południowochińskim. W ramach swojej wizyty w Dżakarcie Qin Gang przewodniczył czwartemu posiedzeniu wspólnej komisji do spraw współpracy bilateralnej, którego motywem przewodnim było zacieśnienie współpracy

handlowej i inwestycyjnej. Chiny były największym partnerem handlowym Indonezji w 2022 r. (133,65 mld USD) oraz drugim największym źródłem bezpośrednich inwestycji zagranicznych, których wartość wyniosła 5,18 mld USD. Ostatnie tego rodzaju spotkanie miało miejsce w Pekinie w 2018 r. W rozmowie z prezydentem Widodo, szef chińskiej dyplomacji zapewnił, że Chiny wspierają strategiczną niezależność oraz centralną rolę ASEAN w regionie, a także będą aktywnie brać udział w negocjacjach oraz implementacji Kodeksu Postępowania.

25 lutego: chińska straż przybrzeżna patroluje obszar w wyłącznej strefie ekonomicznej Malezji na Morzu Południowochińskim. Dwa statki chińskiej straży przybrzeżnej, w tym największa jednostka straży przybrzeżnej na świecie o wyporności 12 tys. ton, zostały wykryte w rejonie płytczn Luconia, który jest bogaty w surowce naturalne.

27 lutego: od początku roku Filipiny złożyły 10 protestów dyplomatycznych w sprawie chińskiej aktywności na Morzu Południowochińskim. Ministerstwo spraw zagranicznych Filipin w ciągu niespełna dwóch miesięcy zgłosiło kilkanaście protestów, które są częścią 77 protestów złożonych przez administrację prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. Częstotliwość protestów świadczy o kontynuacji asertywnych działań Chin na Morzu Południowochińskim jak i o determinacji filipińskiego rządu do piętnowania wszelkich naruszeń suwerenności przez stronę chińską. W ciągu sześcioletniej prezydentury Rodrigo Duterte złożono 388 tego rodzaju protestów, a co za tym idzie jeszcze przed upływem pierwszego roku prezydentury Marcosa Jr. osiągnięto niemal 1/5 tej liczby.

KOMENTARZ

W kontekście relacji ChRL z państwami członkowskimi ASEAN na szczególną uwagę zasługuje „żelazna przyjaźń” pomiędzy Kambodżą i Chinami. Przedstawiciele obu stron po raz kolejny mieli szansę potwierdzić doskonałą kondycję stosunków dwustronnych za sprawą wizyty premiera Hun Sena w Pekinie, któremu towarzyszył jego syn – Hun Manet. Była to pierwsza wizyta szefa kambodżańskiego rządu w Chinach od 2020 r., a moment jej realizacji jest ściśle powiązany z sytuacją wewnętrzną w Kambodży, co z kolei będzie miało swoje przełożenie na funkcjonowanie

ASEAN. W związku z tym warto zwrócić uwagę na skutki bezpośrednie jak i pośrednie tej wizyty.

W trakcie trzydniowego pobytu premiera Kambodży w Chinach podpisano 12 porozumień dotyczących między innymi współpracy ekonomicznej, medialnej, kulturowej oraz rozwojowej. Biorąc pod uwagę asymetryczny charakter relacji bilateralnych, wpisujących się w koncepcję patron-klient, na szczególną uwagę zasługuje chińskie wsparcie w postaci grantu o wartości 4,4 mln USD na rzecz programu rozbijania pól minowych w Kambodży, które należy postrzegać w kontekście transferu bezpieczeństwa. Ponadto Pekin w roli patrona zobowiązał się do pomocy klientowi w rozwoju infrastrukturalnym państwa o czym świadczy zapowiedź kolejnego grantu o wartości 44 mln USD na rzecz rozwoju sieci linii kolejowych.

W przypadku tego rodzaju wizyt niezwykle istotną rolę odgrywa narracja prowadzona przez przedstawicieli obu państw. We wspólnym oświadczeniu jest między innymi mowa o rozwoju tzw. „diamentowych ram współpracy”, w których uwzględniono sześć obszarów: współpracę polityczną, zwiększenie zdolności produkcyjnych, rolnictwo, energetykę, bezpieczeństwo i wymianę międzyludzką. Każdy z nich ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia swoich własnych celów przez każdą ze stron. Stąd dla Pekinu priorytetowa będzie współpraca polityczna, natomiast rządowi w Phnom Penh najbardziej zależy na wsparciu ekonomicznym, infrastrukturalnym oraz transferze bezpieczeństwa. Ponadto przewodniczący Xi Jinping podkreślił, że Kambodża jest kluczową częścią dyplomacji peryferyjnej ChRL. Z jednej strony Xi Jinping potwierdził w ten sposób nadrzędną pozycję Chin – znajdujących się w centrum – wobec Kambodży, która pozostaje na chińskich peryferiach, konsolidując tym samym relacje bilateralne w ramach koncepcji patron-klient. Z drugiej jednak strony dał do zrozumienia, że Kambodża odgrywa ważną rolę w polityce zagranicznej Pekinu wobec regionu, co daje rządowi w Phnom Penh większe możliwości wywierania presji na chińskim rządzie, aby ten spełniał jego oczekiwania.

Kolejną kwestią zasługującą na uwagę jest skład kambodżańskiej delegacji, w której znalazł się syn premiera Kambodży – Hun Manet. Na początku grudnia 2021 r. Hun Sen zapowiedział, że poprze kandydaturę swojego syna na stanowisko premiera, przyznając w ten sposób, iż zamierza przekazać mu władzę w kraju. Wszystko wskazuje na to, że do tranzycji władzy może dojść przy okazji najbliższych wyborów w Kambodży, zaplanowanych na lipiec bieżącego roku. Świadczy o tym fakt, iż Hun Manet spotkał się po raz drugi z przewodniczącym Xi Jinpingiem w ramach ostatniej wizyty w Pekinie. Hun Sen rozpoczął w ten sposób proces przekazania synowi swoich personalnych koneksji z chińskimi władzami, które zapowiedziały już, że popierają kandydaturę Hun Maneta na premiera, albowiem będzie on gwarantem

utrzymania dobrych stosunków bilateralnych. Przywiązywanie dużej uwagi do relacji interpersonalnych przez obie strony jest kolejnym argumentem świadczącym o klientelistycznych relacjach Kambodży z Chinami.

Odnowienie deklaracji poparcia Pekinu dla rządu Hun Sena podczas wizyty w Chinach miało również istotny wpływ na sytuację wewnętrzną w Kambodży. Zaraz po powrocie delegacji do kraju, Hun Sen podjął decyzję o wycofaniu licencji umożliwiającej funkcjonowanie dla rozgłośni radiowej Voice of Democracy (VOD), słynącej z krytyki działań premiera Kambodży oraz jego rządu, a także nagłaśniającej afery korupcyjne i inne przypadki łamania prawa przez wysoko postawione osoby w państwie. Kolejny krok w kierunku całkowitej likwidacji wolnych mediów w Kambodży ma ułatwić zabezpieczenie wygranej w nadchodzących wyborach Kambodżańskiej Partii Ludowej, na czele której stoi Hun Sen. Warto w tym miejscu przypomnieć, że podobne działania – choć na większą skalę – zostały przeprowadzone przez Hun Sena pod koniec 2017 r., które przyczyniły się do tego, że w wyborach z 2018 r. Kambodżańska Partia Ludowa zdobyła wszystkie miejsca w parlamencie.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

1 lutego: Stany Zjednoczone nałożyły kolejne sankcje na Birmę w związku z drugą rocznicą zamachu stanu. Dzień przed drugą rocznicą wojskowego zamachu stanu, Departament Skarbu USA poinformował o nałożeniu sankcji na ministra ds. energii Myo Myint Oo, dwóch głównych przedstawicieli energetycznej spółki skarbu państwa Myanma Oil and Gas Enterprise, dowódcę sił powietrznych Htun Aunga, byłego członka armii - Hla Swe, odpowiedzialnego za uzbrajanie prorządowych organizacji zbrojnych, a także na Htoo Htwe Tay Za, córkę właściciela przedsiębiorstwa Htoo Group, które blisko współpracuje z birmańskim wojskiem. Ponadto sankcjami zostały objęte kontrolowana przez juntę komisja wyborcza oraz dwie państwowe kopalnie. Oprócz Stanów Zjednoczonych nowe sankcje zostały wprowadzone między innymi przez Kanadę i Wielką Brytanię.

2 lutego: Filipiny wyraziły zgodę na rozszerzenie dostępu amerykańskich sił zbrojnych do czterech nowych baz wojskowych w ramach umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (EDCA). Podczas sekretarza obrony USA Lloyda J. Austina III na Filipinach, gdzie spotkał się między innymi z prezydentem Ferdinandem Marcosem Jr. oraz swoim filipińskim odpowiednikiem, doszło do porozumienia w sprawie umożliwienia dostępu amerykańskim wojskom do czterech nowych baz wojskowych w ramach EDCA. Dzięki tej decyzji amerykańskie siły zbrojne będą miały dostęp do łącznie dziewięciu filipińskich

baz wojskowych. W oficjalnym oświadczeniu nie podano dokładnej lokalizacji nowych obiektów, natomiast według wcześniejszych doniesień Stany Zjednoczone zabiegały o dostęp do baz wojskowych na wyspie Luzon (znajdującej się blisko Tajwanu) oraz w zachodniej części Palawan (najprawdopodobniej bazy marynarki wojennej), znajdujących się w pobliżu spornych obszarów archipelagu Spratly na Morzu Południowochińskim. Jest to bardzo ważna decyzja, świadcząca o wzmocnieniu filipińsko-amerykańskiego sojuszu, ale również istotny krok w celu zwiększenia militarnej obecności Stanów Zjednoczonych w Azji Południowo-Wschodniej.

4 lutego: Filipiny i Stany Zjednoczone podjęły decyzję o wznowieniu wspólnych patroli morskich. Administracja prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. zdecydowała się na kolejny krok w kierunku zacieśnienia współpracy z zakresu bezpieczeństwa ze Stanami Zjednoczonymi. Wieloletni sojusznicy podjęli decyzję o wznowieniu wspólnych patroli na Morzu Południowochińskim, które zostały zawieszane w czasie prezydentury Rodrigo Duterte. Jest to kolejny rezultat rozmów przeprowadzony w trakcie wizyty amerykańskiego sekretarza obrony USA na Filipinach. Wspólne patrole będą miały na celu ograniczenie chińskiej aktywności na spornych obszarach Morza Południowochińskiego oraz zapewnienie swobody żeglugi.

9 lutego: Malezja wyznaczyła nowego ambasadora w Stanach Zjednoczonych. Ministerstwo spraw zagranicznych Malezji poinformowało o wyznaczeniu Nazri Aziza na nowego szefa placówki dyplomatycznej w USA. Nazri Aziz pełnił wcześniej funkcje wiceministra finansów oraz wiceministra w gabinecie premiera.

11 lutego: prezydent Filipin zaprzeczył uwzględnieniu byłych amerykańskich baz wojskowych na Filipinach wśród nowych lokalizacji włączonych do umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (EDCA). W wywiadzie udzielonym podczas swojej wizyty w Japonii Ferdinand Marcos Jr. zaprzeczył, aby baza marynarki wojennej w Zatoce Subic lub baza sił powietrznych Clark były rozważane jako nowe lokalizacje w ramach EDCA. Stanowisko prezydenta odnosiło się do ustaleń z początku lutego, w ramach których Stany Zjednoczone i Filipiny zgodziły się na rozszerzenie EDCA na cztery nowe bazy wojskowe na Filipinach.

13 lutego: Filipiny rozważają możliwość zawarcia trójstronnego porozumienia z Japonią i Stanami Zjednoczonymi. Prezydent Ferdinand Marcos Jr. w jednym z wywiadów udzielonych podczas swojego pobytu w Japonii przyznał, że jego administracja będzie analizować możliwości nowego porozumienia ze swoimi dwoma najbliższymi sojusznikami. Prezydent Filipin przyznał, że kraj musi się zmierzyć z licznymi „niebezpiecznymi sytuacjami”, ale zaznaczył jednocześnie, że nie chodzi tylko i wyłącznie o spory na Morzu

Południowochińskim czy sytuację w regionie Indo-Pacyfiku. Zwrócił między innymi uwagę na konflikt w Ukrainie oraz jego skutki na całym świecie. Z kolei filipiński senator i wiceprzewodniczący senackiego komitetu do spraw polityki zagranicznej Francis Tolentino przedstawił wizję zacieśnienia współpracy w jeszcze szerszej formule, uwzględniającej dodatkowo Australię. Momentem przełomowym dla tego rodzaju przedsięwzięcia będzie zawarcie przez Filipiny i Japonię odpowiednika umowy Visiting Forces Agreement (VFA), którą Filipiny posiadają już ze Stanami Zjednoczonymi oraz Australią, co wyraźnie zwiększa możliwości wspólnych manewrów wojskowych oraz wzmacniania interoperacyjności pomiędzy siłami zbrojnymi.

13 lutego: Stany Zjednoczone wyraziły poparcie dla Filipin w obliczu ostatnich napięć z udziałem chińskiej straży przybrzeżnej. Stany Zjednoczone wydały oficjalne oświadczenie, w którym wyrażono poparcie dla Filipin w związku z użyciem wojskowego lasera przez chińską straż przybrzeżną wobec jednostki filipińskiej straży przybrzeżnej BRP Malapascua w pobliżu płycizny Second Thomas na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Ponadto po raz kolejny podkreślono, że działania Chin stanowią bezpośrednie zagrożenie dla pokoju i stabilności regionalnej i prowadzą do zakłócenia swobody żeglugi na Morzu Południowochińskim, co jest gwarantowane przez prawo międzynarodowe. Dodatkowo Waszyngton powtórzył swoje poparcie dla wyroku trybunału arbitrażowego z 2016 r., a także zapewnił o uruchomieniu artykułu IV traktatu o wzajemnej obronie z 1951 r. w przypadku ataku na filipińskie jednostki cywilne lub wojskowe na Morzu Południowochińskim.

14 lutego: zastępca sekretarza stanu USA spotkała się z przedstawicielami birmańskiego Rządu jedności narodowej. Wendy Sherman spotkała się w Waszyngtonie z birmańską delegacją, na czele której stanęła Zin Mar Aung. Przedstawiciele prześladowanego przez juntę Rządu jedności narodowej otworzyli biuro łącznikowe w amerykańskiej stolicy. Wendy Sherman potępiła brutalne działania wojskowego rządu w Birmie, a także zapowiedziała ścisłą współpracę z sojusznikami i partnerami z ASEAN z zakresu udzielenia pomocy ludności cywilnej, która ucierpiała w wyniku zamachu stanu przeprowadzonego przez juntę.

17 lutego: Stany Zjednoczone wyraziły swoje zaniepokojenie niektórymi przepisami kodeksu karnego Indonezji. Podczas rozmowy telefonicznej z minister spraw zagranicznych Indonezji Retno Marsudi, sekretarz stanu USA Antony Blinken wyraził zaniepokojenie przepisami nowego kodeksu karnego, który został przyjęty w grudniu ubiegłego roku. Nowe przepisy penalizują między innymi seks pozamałżeński, obrażanie prezydenta czy instytucji państwowych. Strona amerykańska podkreśliła, że nowe przepisy powinny być zgodne z

międzynarodowymi zobowiązaniami Indonezji z zakresu przestrzegania praw człowieka.

20 stycznia: prawdopodobieństwo filipińsko-amerykańskich patroli straży przybrzeżnej na Morzu Południowochińskim jest coraz większe. Rzecznik filipińskiej straży przybrzeżnej do spraw związanych z Morzem Południowochińskim potwierdził, że rozmowy ze stroną amerykańską na temat wspólnych patroli są zaawansowane i istnieje duże prawdopodobieństwo, że będą realizowane na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Negocjacje w tej sprawie stały się znacznie łatwiejsze po tym, jak obie strony podjęły decyzję o wznowieniu wspólnych patroli pomiędzy marynarkami wojennymi. Zacieśnianie tego rodzaju współpracy pomiędzy strażami przybrzeżnymi nie tylko zwiększy bezpieczeństwo na wodach wokół Filipin, ale również obniży ryzyko eskalacji napięć ze strony Chin.

21 lutego: Filipiny rozpoczęły ćwiczenia wojskowe ze Stanami Zjednoczonymi i Australią. Filipińskie siły zbrojne rozpoczęły dwutygodniowe ćwiczenia Philippines-United States Warfighting Functions Exchange 2023-1 w bazie wojskowej Fort Magsaysay, zorientowane na wzmocnieniu interoperacyjności oraz realizacji wspólnych celów szkoleniowych. Manewry stanowią preludium do nadchodzących ćwiczeń Salaknib oraz Balikatan, które mają się odbyć w dalszej części bieżącego roku. Ponadto filipińskie wojsko wzięło udział w sześciotygodniowych ćwiczeniach Philippine-Australia Army-to-Army Exercise (PAAAE) 23-1 w bazie Camp Siongco, mających za zadanie wzmocnienie umiejętności z zakresu operacji miejskich, strzelania wyborowego, operacji wywiadowczych i rozpoznawczych, a także taktyki i procedur wojskowych.

24 lutego: chińskie siły powietrzne zareagowały na amerykański patrol powietrzny nad Morzem Południowochińskim. Chiński samolot bojowy J-11 monitorował lot amerykańskiego samolotu patrolowego P-8 Poseidon w odległości nieco ponad 150 metrów przez około godzinę w międzynarodowej strefie powietrznej nad spornymi obszarami Morza Południowochińskiego. Był to kolejny przykład na rosnące chińsko-amerykańskie napięcia w regionie.

28 lutego: Tajlandia rozpoczęła ze Stanami Zjednoczonymi coroczne manewry wojskowe Cobra Gold. W tegorocznej edycji manewrów organizowanych od 1982 r. wzięła udział rekordowa liczba amerykańskiego personelu wojskowego od dekady, a mianowicie ponad 6 tys. osób (skala ćwiczeń w ostatnich dwóch latach była zdecydowanie mniejsza w związku z pandemią koronawirusa). Natomiast po stronie tajskich sił zbrojnych zaangażowano 3 tys. żołnierzy. Ponadto w głównej fazie ćwiczeń obejmującej warsztaty poświęcone planowaniu wielonarodowych operacji wzięli udział przedstawiciele ponad 30 różnych państw pochodzący m.in. z Indonezji, Malezji, Filipin, Singapuru, Brunei, Japonii, Korei Południowej, Nowej Zelandii, Wielkiej

Brytanii czy Francji. Z kolei przedstawiciele z Chin, Indii oraz Australii uczestniczyli w części ćwiczeń poświęconych pomocy humanitarnej oraz operacjom realizowanym w przypadku katastrof naturalnych. Ministerstwo obrony ChRL poinformowało, że kontyngent chiński żołnierzy składał się z personelu odpowiedzialnego za Morze Południowochińskie oraz kwestie związane z ochroną granic z państwami Azji Południowo-Wschodniej. Należy podkreślić, że po raz pierwszy w historii ćwiczeń Cobra Gold zrealizowano szkolenie z zakresu katastrof kosmicznych, które mogą zagrozić systemom komunikacji satelitarnej.

KOMENTARZ

Podczas 9. bilateralnego dialogu strategicznego z listopada 2021 r. doszło do sformalizowania planów na pogłębienie dwustronnej współpracy z zakresu bezpieczeństwa za sprawą wydania wspólnej wizji partnerstwa pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Filipinami w XXI w. (Joint Vision for a 21st Century United States-Philippines Partnership). Wśród założeń dokumentu znalazły się wytyczne, mające na celu wzmocnienie sojuszu, który został osłabiony przez politykę ustępstw wobec Chin, wdrożoną przez Rodrigo Duterte. Koniec prezydentury Duterte przyniósł jednak zainicjowanie zmian w polityce zagranicznej, które są kontynuowane przez administrację Ferdinanda Marocsa Jr. jak i administrację Joe Bidena, czego najlepszym przykładem była wizyta sekretarza obrony USA w Manili.

Wizyta Lloyda Austina w Manili z początku lutego bieżącego roku przyniosła realizację kolejnych postanowień wspólnej wizji partnerstwa z 2021 r., a mianowicie podjęto decyzję o rozszerzeniu umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (Enhanced Defense Cooperation Agreement, EDCA) na cztery nowe bazy wojskowe na Filipinach oraz potwierdzono przeznaczenie ponad 82 mln USD na rozbudowę infrastruktury placówek militarnych objętych EDCA. Ponadto przedstawiciele obu stron zapowiedzieli wznowienie wspólnych patroli morskich, które zainicjowano w marcu 2016 r., kiedy ówczesnym prezydentem był Benigno Aquino III, ale zostały zawieszane w październiku 2016 r. po objęciu władzy w kraju przez Rodrigo Duterte.

Do tej pory w ramach umowy o wzmocnionej współpracy obronnej funkcjonują cztery bazy sił powietrznych (Basa Air Base, Antonio Bautista Air Base, Lumbia Airport, Benito Ebuena Air Base) oraz jedna z głównych baz sił zbrojnych (Fort

Magsaysay). Na szczególną uwagę zasługują przede wszystkim Basa Air Base, z której prowadzone są patrole powietrzne w pobliżu płycizny Scarborough, a także Antonio Bautista Air Base, skąd realizowane są loty zwiadowcze nad archipelagiem Spratly. Z kolei Fort Magsaysay odgrywa fundamentalną rolę w organizacji corocznych manewrów dwustronnych Balikatan. Sekretarz Austin oraz jego filipiński odpowiednik Carlito Galvez Jr. nie sprecyzowali jakie konkretne bazy wojskowe zostaną włączone do umowy o wzmocnionej współpracy obronnej, argumentując, że decyzje w tej sprawie zostaną podjęte po konsultacjach z przedstawicielami władz lokalnych na Filipinach. Biorąc jednak pod uwagę zakres misji realizowanych w ramach EDCA, do których należy zaliczyć wsparcie w przypadku katastrof naturalnych, pomoc w zapewnieniu bezpieczeństwa morskiego oraz działania antyterrorystyczne, a także charakterystykę pięciu dotychczasowych baz objętych EDCA, wszystko wskazuje na to, że wśród czterech nowych placówek wojskowych możemy się spodziewać baz marynarki wojennej i/lub korpusu piechoty morskiej. Oprócz specyfiki nowych baz wojskowych równie istotną informacją będzie ich lokalizacja. Według ostatnich doniesień przedstawiciele Filipin i Stanów Zjednoczonych rozważają takie prowincje jak Cagayan, Isabela, Palawan i Zambales. Z perspektywy rządu w Manili oraz sporów na Morzu Południowochińskim kluczowe znaczenie ma prowincja Palawan, ponieważ znajduje się najbliżej archipelagu Spratly. Włączenie bazy marynarki wojennej w Oyester Bay do EDCA zapewniłoby większe możliwości amerykańskiego wsparcia dla filipińskiej marynarki wojennej w ochronie roszczeń do Wysp Spratly przed chińską agresją. Analogicznie sytuacja wyglądałaby w przypadku prowincji Zambales, znajdującej się w sąsiedztwie płycizny Scarborough, o którą również toczy się spór pomiędzy Chinami i Filipinami. Z punktu widzenia Waszyngtonu najbardziej korzystne byłoby uzyskanie dostępu do bazy wojskowej w prowincji Cagayan, położonej w północno-wschodniej części wyspy Luzon, oddalonej o około 200 mil od południowych wybrzeży Tajwanu. Większy dostęp amerykańskich żołnierzy do Cagayan przyczyniłby się do zwiększenia możliwości i szybkości czasu reakcji w przypadku wrogich działań ChRL wymierzonych w Republikę Chińską. Niemniej jednak osiągnięcie porozumienia w przypadku Cagayan może okazać się wyzwaniem, ponieważ burmistrz prowincji Manuel Mamba wkrótce po ogłoszeniu rozszerzenia EDCA o cztery nowe lokacje stwierdził, że obecność jakichkolwiek zagranicznych żołnierzy nie jest przez niego mile widziana. W ciągu najbliższych tygodni rząd w Manili będzie z pewnością prowadził rozmowy z przedstawicielami władz lokalnych, aby przekonać ich do większej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi w ramach EDCA. Tym bardziej, że wiąże się ona z określonymi korzyściami. Obecność amerykańskich żołnierzy daje możliwości dodatkowego wsparcia w przypadku katastrof naturalnych, a także może zapewnić nowe miejsca pracy dla Filipinczyków, którzy będą potrzebni w przypadku rozwoju infrastrukturalnego oraz obsługi filipińskich baz

wojskowych. Na korzyść większej obecności amerykańskich sił zbrojnych przemawiają również badania opinii publicznej na Filipinach, według których 84% respondentów stwierdziło, iż administracja Ferdinanda Marcosa Jr. powinna wzmocnić współpracę z zakresu bezpieczeństwa ze Stanami Zjednoczonymi, aby bronić suwerenności kraju na Morzu Południowochińskim. Wszystko wskazuje na to, że lista nowych baz wojskowych objętych EDCA zostanie ogłoszona w okolicach marca lub kwietnia bieżącego roku przy okazji wznowienia po siedmioletniej przerwie filipińsko-amerykańskich rozmów w formacie 2+2 z udziałem ministrów spraw zagranicznych oraz obrony.

O konieczności rozwoju współpracy w obszarze bezpieczeństwa pomiędzy sojusznikami najlepiej świadczą kolejne agresywne działania strony chińskiej, podejmowane na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Najgłośniejszym incydentem z lutego było użycie przez chińską straż przybrzeżną wojskowego lasera wobec załogi filipińskiej jednostki BRP Malapascua, wspierającej misję zaopatrzeniową filipińskiej marynarki wojennej w pobliżu płycizny Second Thomas na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Rząd w Manili złożył w tej sprawie protest, a prezydent Marcos Jr. wezwał chińskiego ambasadora, aby zwrócić uwagę, że tego rodzaju działania nie będą tolerowane, tym bardziej, że w styczniu bieżącego roku podczas rozmowy z przewodniczącym Xi Jinpingiem w Pekinie ustalił, iż obie strony nie będą podejmowały wobec siebie żadnych agresywnych działań. Sprzeciw filipińskiego rządu spotkał się z poparciem wielu państw na arenie międzynarodowej, w tym również Stanów Zjednoczonych, które liczą na kolejne postępy w rozszerzaniu sojuszu, który ma strategiczne znaczenie zarówno w przypadku amerykańskiej obecności na Morzu Południowochińskim jak i konieczności reakcji na wydarzenia w Cieśninie Tajwańskiej, gdzie także dochodzi do eskalacji napięć.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

